

Zakładanie tradycyjnych sadów przydomowych z uwzględnieniem warunków klimatycznych i glebowych.

Autor: Ryszard Rawski

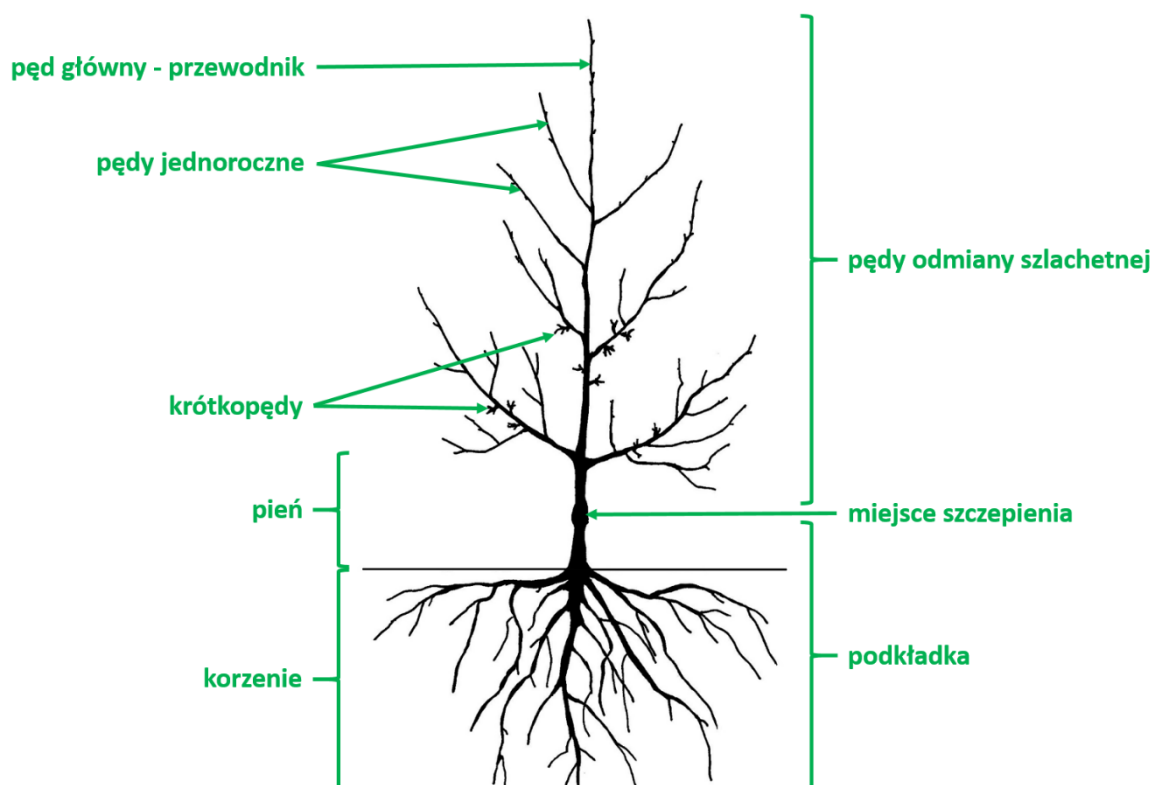
Zakładając nowy tradycyjny sad przyszkolny należy uwzględnić wiele czynników, które w przyszłości będą miały oddziaływanie na właściwy wzrost, zdrowotność i owocowanie. Ważnym elementem wpływającym na właściwy wzrost i owocowanie poszczególnych gatunków i odmian drzew owocowych są warunki glebowe. Typ gleby jej żyzność, głębokość warstwy próchniczej oraz poziom wody gruntowej, mają duży wpływ na wzrost i zdrowotność drzew owocowych. Drzewa pestkowe źle rosną na glebach gliniastych i zwięzłych o wysokim poziomie wody gruntowej, dlatego wybierając do przydomowego sadu tradycyjnego śliwy, wiśnie i czereśnie oraz inne pestkowe należy pamiętać o ich uwarunkowaniach glebowych. Do gatunków mniej wymagających należą jabłonie i grusze, chociaż zdarzają się odmiany o wysokich wymaganiach glebowych, zarówno jeśli dotyczy to żyzności gleby, jak i poziomu wody gruntowej.

Innym bardzo ważnym czynnikiem, który należy wziąć pod uwagę przy doborze zarówno gatunków, jak i odmian drzew owocowych, są wymagania klimatyczne. Z uwagi na to, że Polska znajduje się w strefie klimatu umiarkowanego o cechach przejściowych, wydzielono na jej obszarze regiony klimatyczne o zróżnicowanych temperaturach, szczególnie zimą oraz długością okresu wegetacyjnego i porą jego rozpoczęcia. Przy wyborze gatunków oraz odmian do naszego sadu przydomowego musimy te czynniki bezwzględnie wziąć pod uwagę. Na terenach północno-wschodniej Polski, gdzie warunki klimatyczne są dość surowe (okres wegetacyjny 180 dni, średnia temperatura stycznia około minus 6,5°C) należy wybrać gatunki i odmiany stosunkowo wytrzymałe na niskie temperatury. Do odmian jabłoni dobrze znoszących silniejsze mrozy należą: Antonówka Zwykła, Ananas Berzeński, Suislepskie, Oliwka Żółta i Glogierówka, z odmian gruszy można polecić następujące odmiany: Bera Ulmska, Bojka, Cytrynowka, Dobra Szara i Plebanka. W tym regionie Polski nie zaleca się drzew pestkowych, które z reguły są wrażliwsze na niższe temperatury, ale również niektórych odmian jabłoni (Koksa Pomarańczowa, Golden Delicious, Królowa Renet i Landsberska) oraz gruszy (Kongresówka, Dziekanka Lipcowa, Bera Boska i Paryżanka), które także źle znoszą niskie temperatury zimą oraz krótki okres wegetacji. Odpowiednimi rejonami dla wszystkich gatunków i odmian są obszary z dłuższym okresem wegetacyjnym i wyższymi średnimi temperaturami stycznia są tereny: Mazowska, Wielkopolski, Dolnego Śląska oraz Pomorza. Ponadto Dolny Śląsk i Wielkopolska mają doskonałe warunki do uprawy czereśni. Można tam spotkać jeszcze bardzo stare, owocujące drzewa pochodzące z nasadzeń przed drugą wojną światową. Śliwy, a szczególnie 'Węgierka Zwykła' doskonale sobie radzą w województwie kujawsko-pomorskim.

Jak wcześniej wspomniano, nie wszędzie można spotkać wszystkie gatunki i ich odmiany w takich samych proporcjach. Jest to bowiem związane z tzw. rejonizacją odmian. Każdy gatunek oraz odmiana

mają swoje wymagania klimatyczne i glebowe. W jednym regionie Polski doskonale rosną i owocują gatunki i odmiany pestkowe, a w innym ziarnkowe (jabłonie i grusze). Dawniej duży wpływ na dobór odmian w poszczególnych regionach Polski miały także szkółki drzew owocowych, które wówczas produkowały określony asortyment i zalecały je do nasadzeń na danym terenie.

Kolejnym ważnym czynnikiem, który należy wziąć pod uwagę jest wielkość terenu, który będzie przeznaczony pod założenie tradycyjnego sadu przydomowego. Ma to duże znaczenie przy wyborze gatunków, odmian oraz rodzaju podkładek, na których zaszczepione będą drzewka. Co to jest podkładka? Każde drzewo owocowe odmiany szlachetnej składa się z dwóch komponentów – korzenia z dolną częścią pnia, zwaną podkładką oraz górnej części pnia i korony odmiany szlachetnej.

Rys. Schemat przedstawiający budowę szczepionego drzewa sadowniczego w stanie bezliśnym.
(Rys. Halina Galera)

Jeśli posiadamy bardzo mały obszar, który przeznaczamy na sad, należy wyeliminować gatunki rosnące bardzo silnie, m.in. czereśnie oraz odmiany innych gatunków o dużej sile wzrostu. Jeśli chcemy posadzić większą liczbę drzewek owocowych musimy zdecydować się na wybór odmian szczepionych na podkładkach półkarłowych lub nawet karłowych (w przypadku grusz).

Do sadów przydomowych, czy przyszkolnych nie zaleca się podkładek karłowych, czyli takich, które stosowane są głównie w sadownictwie wielkotowarowym. Drzewa szczepione na nich żyją bardzo krótko (15-20 lat), nie osiągają nawet średnich rozmiarów, mają bardzo słaby system korzeniowy, co sprawia, że w czasie braku opadów wymagają intensywnego podlewania. Ze względu na płytko rozmieszczone korzenie muszą posiadać podpory. Wymagają również dużo lepszych stanowisk niż

drzewka szczepione na podkładkach silnie rosnących. Jedyną zaletą tego typu podkładek jest wczesna pora wchodzenia w okres owocowania.

Wiśnie z reguły nie osiągają dużych rozmiarów, więc nie ma potrzeby skarłania ich podkładką. Jeśli chodzi o jabłonie, to najlepszą i najbardziej uniwersalną podkładką półkarłową jest M26. Odnacza się ona średnią siłą wzrostu, jest wytrzymała na mróz, ma dość głęboki system korzeniowy i nie wymaga podpór w późniejszym okresie wzrostu. Dość wczesnie wchodzi w okres owocowania i drzewa na niej szczepione owocują w miarę obficie i regularnie. Dla gruszy można polecić skarłającą podkładkę wegetatywną – Pigwa S1. Wadą tej podkładki jest to, że niezbyt dobrze zrasta się dana odmiana szlachetna gruszy z podkładką i czasami odmiany na niej zaszczepione mogą wyłamywać się w miejscu szczepienia. Jest jednak jedyną z najbardziej wytrzymałych podkładek na mróz ze wszystkich typów pigw stosowanych w naszym kraju. Drzewka na niej szczepione wchodzi w okres owocowania i obficie owocują. Aby zmniejszyć siłę wzrostu czereśni należy posadzić drzewka zaszczepione na karłowej podkładce wegetatywnej GiSela 5, a śliwy na podkładce St. Julien A.

Przy zastosowaniu podkładek skarłających rozstaw sadzenia możemy zdecydowanie zmniejszyć i wówczas pozwala, to na posadzenie dużo większej liczby drzewek na tej samej powierzchni niż w przypadku stosowania podkładek silnie rosnących. Przy zastosowaniu podkładki M26 pod jabłonie zalecana jest rozstawa 4,0 x 3,0 m. Podkładkę pigwy S1 stosuje się pod grusze – rozstawa 3,5 x 2,5 m, śliwa St. Julien A rozstawa od 3,5 do 2,5 m, podkładkę zwaną antypka pod wiśnie – rozstawa 3,5 x 2 m, natomiast podkładki GiSela 5 stosujemy pod czereśnie w rozstawie 5,5 x 4 m.

Nie tylko podkładka ma bezpośredni wpływ na wielkość drzewa, ale także cecha osobnicza danej odmiany. Oznacza to, że jabłonie zaszczepione na tej samej podkładce mogą osiągać różne rozmiary niezależnie na jakiej rosną podkładce. Dotyczy to również innych gatunków drzew owocowych.

Nazwa podkładki	Siła wzrostu	Wytrzymałość na mróz	Wielkość systemu korzeniowego	Pora wchodzenia w okres owocowania	Przydatność podkładki
M26 – podkładka pod jabłonie	średnia	bardzo duża	Średniej wielkości	3 rok po posadzeniu	polecana dla odmian słabo i umiarkowanie rosnących
Pigwa S1 – podkładka pod grusze	średnia	duża	niezbyt silny	wczesnie	dobrze zrasta się z większością odmian gruszy
Śliwa St. Julien A.- podkładka pod śliwy	Początkowo umiarkowana, później słaba	dość wytrzymała	dość silny	2 – 3 rok po posadzeniu	zalecana pod wszystkie odmiany
Siewka Antypki – podkładka pod wiśnie	słaba	duża	dość silny	wczesnie	Polecana na słabsze gleby i pod wszystkie odmiany
GiSela 5 – podkładka pod czereśnie	bardzo słaba	duża	Średniej wielkości	bardzo wczesnie	Zmniejsza wielkość drzew o 30-50% w stosunku do czereśni ptasiej

Tab. 1 Opis podkładek półkarłowych zalecanych pod drzewka owocowe do sadów przyszkolnych.

Jeśli dysponujemy dużym terenem, który jest przeznaczony pod tradycyjny sad przydomowy możemy wówczas zastosować podkładki silnie rosnące, tak jak przy tego typu sadach jest zalecane. Pod jabłonie stosujemy siewkę Antonówki, pod grusze – gruszę kaukaską lub gruszę pospolitą, pod śliwy – podkładkę Ałyczy, pod czereśnie – podkładkę czereśni ptasiej, a pod wiśnie – siewkę antypki. Przy planowaniu gęstości nasadzeń w przydomowym sadzie tradycyjnym duże znaczenie ma żyzność gleby. W przypadku gleb bardzo żyznych rozstaw należy zwiększyć, natomiast jeśli gleby są lekkie, piaszczyste i przepuszczalne wtedy drzewka możemy posadzić trochę gęściej. Jeśli mamy wątpliwości jakie gatunki drzew owocowych posadzić w naszym sadzie, wówczas dobrym rozwiązaniem będzie inwentaryzacja terenu w pobliżu, którego będzie znajdował się nasz sad.

Inwentaryzacja jest to dokładne sprawdzenie, jakie gatunki i odmiany drzew owocowych najczęściej występują w nasadzeniach na danym terenie. W czasie inwentaryzacji zwracamy uwagę na wiek drzew, wielkość, obwód pnia oraz zdrowotność. Drzewa nie mogą być młodsze niż 60 –letnie. Wiek drzewa można ustalić na podstawie własnych obserwacji lub wywiadu z właścicielem sadu. W czasie inwentaryzacji zapisujemy nazwę miejscowości, adres, imię i nazwisko właściciela sadu (jeśli jest to możliwe), gatunek oraz odmianę pomologiczną lub zwyczajową drzewa. Jeżeli chcemy aby nasza inwentaryzacja była jeszcze dokładniejsza można również sfotografować i opisać owoce. Opisuując owoce zwracamy głównie uwagę na ich wielkość, kolor skórki i rumieńca, kształt, smak i porę dojrzewania. W czasie inwentaryzacji oceniamy również stan zdrowotny drzewa. Ocena wyglądu drzewa pozwoli na stwierdzenie, czy dany gatunek lub odmiana ma odpowiednie warunki do wzrostu i rozwoju na tym terenie. Na podstawie takiej inwentaryzacji można stwierdzić, jakie gatunki i odmiany drzew owocowych najczęściej występują na danym obszarze i będzie to jednocześnie wskazówką, jakie drzewa owocowe powinniśmy wybrać do naszego sadu przyszłolnego.

Zakładając sad przyszłolny i biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, można oczekiwać, że poszczególne gatunki i odmiany drzew będą dobrze rosnąć i owocować.

Zestawy drzew owocowych polecane do tradycyjnych sadów przyszłolnych. W każdym zestawie znajdują się odmiany o różnej porze dojrzewania oraz zapylacze. Zestawy pogrupowane są w zależności od wymagań cieplnych poszczególnych gatunków i odmian.

Zestawy mieszane składające się z dwóch lub trzech gatunków drzew owocowych

I zestaw (odmiany wytrzymałe na mróz)

1. Jabłoń 'Ananas Berzeński'
2. Jabłoń 'Pepina Linneusza'
3. Grusza 'Bera Ulmska'
4. Grusza 'Faworytka' (Klapsa)
5. Śliwa 'Opal'

II zestaw (odmiany wytrzymałe na mróz)

1. Jabłoń 'Oliwka Czerwona'
2. Jabłoń 'Kronselska'
3. Grusza 'Dobra Szara'
4. Grusza 'Salisbury'
5. Śliwa 'Renkloda Zielona'

III zestaw (odmiany o wyższych wymaganiach cieplnych)

1. Jabłoń 'Grafsztynek Prawdziwy'
2. Jabłoń 'Królowa Renet' (Złota Reneta)
3. Grusza 'Bojka'
4. Czereśnia 'Różowa Wielka'
5. Wiśnia 'Łutówka'

IV zestaw (odmiany o wyższych wymaganiach cieplnych)

1. Jabłoń 'Pepina Ribstona'
2. Jabłoń 'Peasgood's Nonsuch'
3. Grusza 'Bera Boska'
4. Czereśnia 'Hedelfińska'
5. Czereśnia 'Büttnera Czerwona' (Poznańska)
6. Śliwa 'Renkloda Ulena'

V zestaw (odmiany o umiarkowanych wymaganiach cieplnych)

1. Jabłoń 'Malinowa Oberlandzka'
2. Jabłoń 'Cesarz Wilhelm'
3. Grusza 'Winiówka Francuska'
4. Grusza 'Józefinka'
5. Śliwa 'Brzoskwiniowa'
6. Wiśnia 'Wczesna Ludwika'

VI zestaw (odmiany o umiarkowanych wymaganiach cieplnych)

1. Jabłoń 'Reneta Gwiazdkowa'
2. Jabłoń 'Pepina Londyńska'
3. Grusza 'Bera Biała'
4. Grusza 'Kongresówka'
5. Śliwa 'Renkloda Althana'